

การออกแบบเครื่องประดับจากเซรามิกและประติมากรรมเซรามิคร่วมสมัยให้กับชุมชน
แรงบันดาลใจจากภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดราชบุรี

The Ceramic Accessories Design and Contemporary Ceramic Public Art
inspiration by Ratchaburi local culture

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธาทรี เมืองแก้ว

Asst. Prof. Thatree Muangkaew (Ph.D.)

ภาควิชาเครื่องเคลือบดินเผา คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Ceramics, Faculty of Decorative Arts, Silpakorn University.

คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ เลขที่ 6 ถนนราชมนฑลใน อำเภอเมืองนครปฐม

e-mail : Muangkaew_t@su.ac.th

ทศัตยย่อ

โครงการ “ออกแบบเครื่องประดับจากเซรามิกและประติมากรรมเซรามิคร่วมสมัยให้กับชุมชน แรงบันดาลใจจากภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดราชบุรี”¹ โครงการย่อยที่ 2 ภายใต้ชุดโครงการ “การศึกษาภูมิปัญญาและเอกลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดราชบุรี เพื่อการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่ระลึก และงานศิลปะสาธารณะสำหรับชุมชนคนตลาด อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว” เป็นโครงการที่มุ่งเน้นศึกษาเกี่ยวกับศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีความเชื่อมโยงกับภูมิปัญญาและเอกลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดราชบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์คุณสมบัติ คุณลักษณะอัตลักษณ์ ทางศิลปวัฒนธรรม จุดอ่อน จุดแข็งทางด้านกระบวนการผลิต ความเป็นไปได้ในการออกแบบเครื่องประดับ จากเซรามิก เพื่อนำเสนอแนวทางในการสร้างอาชีพให้กับชุมชน และ 2) เพื่อทำการออกแบบรูปแบบผลงาน ศิลปะที่ส่งเสริมอัตลักษณ์และส่งเสริมภูมิทัศน์บริเวณตลาดโดยที่ อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ด้วยการบูรณาการข้ามศาสตร์กับผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่นราชบุรี ได้แก่ ผลิตภัณฑ์เซรามิก ผลิตภัณฑ์ผ้าจาก เกิดเป็นผลิตภัณฑ์หัตถศิลป์ในท้องถิ่น ที่มีศักยภาพเข้ากับทักษะการสร้างสรรค์ทางสายศิลปะ เพื่อก่อให้เกิด ผลงานสร้างสรรค์ต่อยอดจากองค์ความรู้ รูปแบบ และลักษณะการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทั้งจากตลาดลาย วิธีการผลิต ทั้งในแบบดั้งเดิมและแบบทดลอง โดยเชื่อมโยงเอาคุณสมบัติ คุณลักษณะแนวคิดและวิธีการ ของภูมิปัญญาท้องถิ่น อัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ การใช้วัสดุ การสร้างผลิตภัณฑ์นั้นมาต่อยอดร่วมกับแนวคิด และผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ในท้องถิ่นเดียวกัน เพื่อเป็นแนวทางในการประเมินผลในคุณค่าและแนวทาง ในการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจต่อยอดให้กับผลิตภัณฑ์กลับคืนสู่ชุมชนในราชบุรีรวมถึงการศึกษาเชิงปฏิบัติการ เป็นการศึกษาค้นคว้าโครงการนำร่องไปสู่งานศิลปะเพื่อสาธารณะ ศิลปะ หัตถศิลป์และงานออกแบบโดยความร่วมมือ ของชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชนต่อไปในอนาคต

คำสำคัญ: ผลิตภัณฑ์, ของที่ระลึก, ประติมากรรมนูนต่ำ, ผ้า, เซรามิก

¹ งานวิจัย/สร้างสรรค์นี้ ได้รับทุนอุดหนุนจากเงินกองทุนสนับสนุนการวิจัย นวัตกรรมและการสร้างสรรค์ คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ABSTRACT

The project “The Ceramic Accessories Design and Contemporary Ceramic Public Art inspiration by Ratchaburi local culture” is a sub-project under the “Research on knowledge and Identity of Ratchaburi local culture for Development product and Public Art for market community in Ratchaburi Province to development the economic and tourism of Ratchaburi province” project. The project focuses on studying and developing products related to local cultural wisdom and identity in Ratchaburi Province, with the aim of 1) analyzing the characteristics, attributes, cultural artistic identity, strengths and weaknesses of the local Ratchaburi clay to provide guidelines for creating in accessories design, and 2) designing a public art piece that promotes identity and landscape in the area around Koy Kee Market in Muang District, Ratchaburi Province by integrating local products such as ceramics and cloth, which have artistic potential, with the skills of artists to create innovative products based on knowledge, development techniques, and production methods.

The objective is to increase economic value and return the products back to the community in Ratchaburi. This includes practical training to lead towards public arts, fine arts, handicrafts, and design projects by community collaboration for the future development of the community.

Keywords: Products, souvenir, Bas-relief sculpture, fabrics, ceramic

บทนำ

ราชบุรี เป็นจังหวัดที่มีชื่อเสียงในด้านการท่องเที่ยวแห่งหนึ่งที่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานคร มีแหล่งท่องเที่ยวครอบคลุมทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ชุมชนโบราณ เมืองประวัติศาสตร์ อุทยานประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม โบราณสถาน ฯลฯ ทั้งนี้ จากสถิติการท่องเที่ยวเดือนกรกฎาคม-ธันวาคม พ.ศ.2560 พบว่า นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมาเที่ยวในพื้นที่ อำเภอเมืองราชบุรีมากเป็นลำดับที่ 1 จาก 10 อำเภอ และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกเดือน (ที่มา : สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดราชบุรี, 2560) เนื่องจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในเขตเมืองเก่าจากการจัดงาน นิทรรศการต่าง ๆ การจัดตลาดนัดกลางคืน และสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญอื่น ๆ ร่วมด้วย

กองปรกบในปีงบประมาณ 2563 คณะนักวิจัยได้มีส่วนร่วมในการทำงานใน “โครงการพัฒนาศิลปะกับชุมชนและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อราชบุรีเศรษฐกิจสร้างสรรค์” ภายใต้ชุดโครงการวิจัย “การอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าราชบุรีเมืองสร้างสรรค์และน่าอยู่เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ที่ยั่งยืน” ที่มหาวิทยาลัยศิลปากรทำความร่วมมือกับเทศบาลเมืองราชบุรี ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้ ทางคณะมีมติสนับสนุน

ได้ผลิตผลงานศิลปะจำนวนมาก ทั้งเพื่อการท่องเที่ยว การส่งเสริมแรงบันดาลใจ แนวคิด แนวทางใหม่ ๆ ในการผลิตโดยเฉพาะ การบูรณาการระหว่างศาสตร์ด้านเซรามิกและศาสตร์ด้านการทอผ้า และนอกเหนือไปกว่านี้คือการส่งเสริมแรงบันดาลใจให้กับเยาวชนชาวราชบุรี

จากเหตุผลข้างต้น คณะนักวิจัยจึงต้องการต่อยอดการทำงานในพื้นที่ดังกล่าว โดยได้เล็งเห็นถึงการสร้างพื้นที่เพื่อเอื้ออำนวยต่อการท่องเที่ยว สร้างผลงานศิลปะที่เป็นอัตลักษณ์ราชบุรีเพิ่มเติม โดยครั้งนี้มีความต้องการที่จะทดลองออกแบบ

และผลิตของที่ระลึกที่สะท้อนอัตลักษณ์ความเป็นจังหวัดราชบุรีจากผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นต่าง ๆ เพื่อเตรียมความพร้อมพื้นที่และชุมชนให้เข้มแข็ง เพื่อเตรียมพร้อมในการฟื้นฟูเศรษฐกิจการท่องเที่ยวในเมืองราชบุรีหลังสถานการณ์โรคระบาด ไวรัสโคโรนา (COVID-19) ในอนาคต

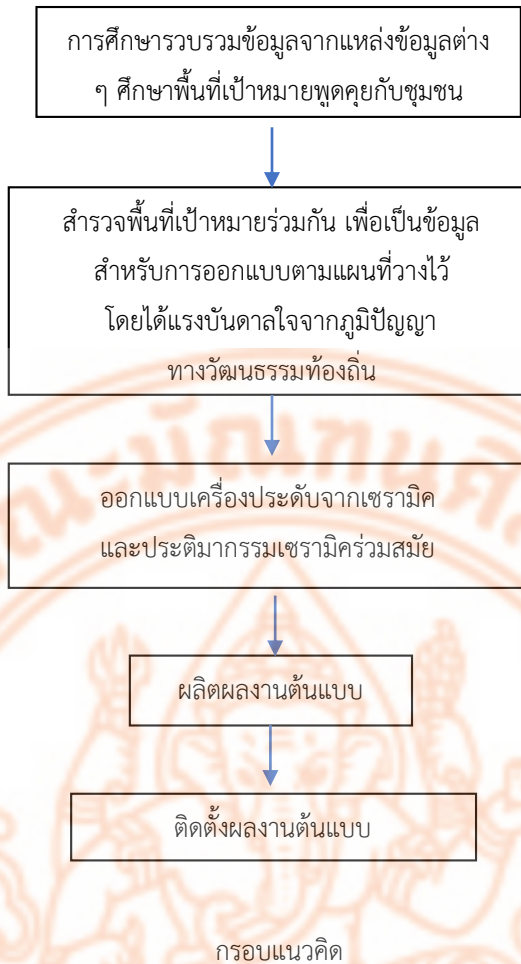
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. วิเคราะห์คุณสมบัติ คุณลักษณะ อัตลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรม จุดอ่อน จุดแข็งทางด้านกระบวนการผลิต รวมถึงความเป็นไปได้ในออกแบบเครื่องประดับจากเซรามิก เพื่อนำเสนอ แนวทางในการสร้างอาชีพให้กับชุมชน
2. เพื่อทำการออกแบบรูปแบบผลงานศิลปะที่ส่งเสริมอัตลักษณ์และส่งเสริมภูมิทัศน์ บริเวณตลาดโคยก็ อำเภอมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี

อุปกรณ์และวิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการศึกษาและขั้นตอนการดำเนินโครงการวิจัย เริ่มจากการศึกษารวบรวมข้อมูลทุนทางวัฒนธรรม ศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมในเรื่องของประวัติศาสตร์ วรรณกรรม เอกสารอ้างอิง ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและการทำเครื่องปั้นดินเผาในจังหวัดราชบุรี โดยการสร้างสรรค์ผลงานทางเครื่องเคลือบดินเผานั้นเป็นศาสตร์และองค์ความรู้ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมหนึ่งแสดงถึงเอกลักษณ์ความเจริญรุ่งเรืองทางด้านศิลปวัฒนธรรมของชาติด้วยกระบวนการวิธีของการสร้างสรรค์ที่ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นเป็นสิ่งที่ทรงคุณค่าควรสืบทอดและสนับสนุนให้เกิดสร้างสรรค์ รวมถึงการ พัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นในทางศิลปวัฒนธรรม รวมถึงทางด้าน เศรษฐกิจ เครื่องเคลือบดินเผาราชบุรีก็เช่นกัน ซึ่งก็มีเอกลักษณ์ในเรื่องของความงามตามธรรมชาติของเนื้อดินพื้นบ้านราชบุรีที่นำมาปั้น และการตกแต่งที่มีลักษณะเด่นด้วยกรรมวิธีการทาน้ำดิน (Engobe) โดยใช้เนื้อดินที่ต่างชนิดและมีสีต่างกันทาและตกแต่งลงไปบนภาชนะ หลังจากนั้นจะนำชิ้นงานไปเคลือบ แล้วเผาด้วยอุณหภูมิประมาณ 1,200 องศาเซลเซียส ดังตัวอย่างผลงานที่รู้จักกันดีในนาม โอ่งมังกรราชบุรี ศึกษาความเชื่อ พิธีกรรมเกี่ยวกับผ้า และลวดลายผ้าชิ้นดินจากแห่งบ้านคูบัวของชาวไทยวนในจังหวัดราชบุรี ร่วมด้วย ศึกษาจากโครงการวิจัยฯ ที่ผ่านมา ที่ได้มีการสร้างสรรค์ออกแบบงานศิลปะที่ได้แรงบันดาลใจจากศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ ประติมากรรม สถาปัตยกรรม สถานที่สำคัญ และอื่น ๆ ในจังหวัดราชบุรี

จากนั้น ผู้วิจัยนำข้อมูลทางวัฒนธรรมมาพัฒนาและสร้างกิจกรรมสร้างสรรค์ คำนึงถึงขอบเขตการทำงาน เทคนิควิธีการที่จะเลือกใช้ โดยให้ความสำคัญกับจรรยาบรรณในขอบเขตวิชาชีพ วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม กรอบประเพณีนิยม และกรอบร่วมสมัย จากนั้นจึงสร้างสรรค์ผลงานส่วนบุคคล (Fundamental Creative Project) ภาพลักษณ์แนวคิดที่เกิดขึ้นในกรอบของศิลปวัฒนธรรม อัตลักษณ์ท้องถิ่น ที่เกิดจากการถ่ายทอดองค์ความรู้จากชุมชนสู่กระบวนการวิจัย การออกแบบและสร้างสรรค์ผลงาน



ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวม ศึกษา ทดลองปฏิบัติ จนเกิดเป็นการสร้างสรรค์ผลงานประติมากรรม และเครื่องประดับเซรามิกที่มีความหลากหลาย โดยวัสดุที่ใช้คือดินในจังหวัดราชบุรีเป็นหลัก กอปรกับแรงบันดาลใจในแต่ละชิ้นงานที่แตกต่างกันไป สามารถแสดงได้ดังนี้

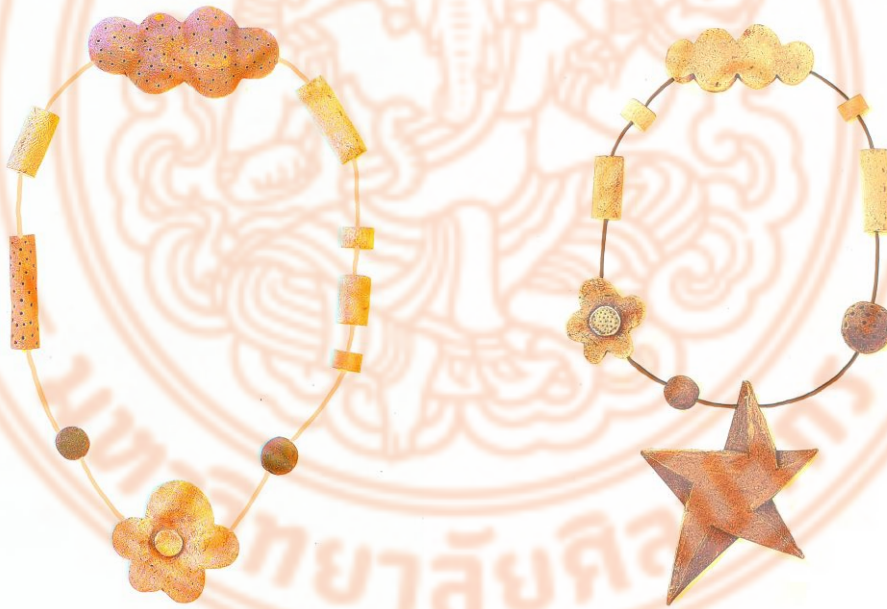
ผลงานสร้างสรรค์ชุดที่ 1 เครื่องประดับจากเซรามิก จำนวน 10 ชิ้น แรงบันดาลใจจากกำไลแบบมีสันหกแฉก สมัยสำริด อายุ 2,800 ปี กำไลข้อมือที่ทำมาจากกระดองเต่าทะเล อายุราว 2,200 - 2,400 ปี ชุมชนที่แหล่งโบราณคดีโคกพลับ ต.โพหัก อ.บางแพ จ.ราชบุรีและกำไลหิน ในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติราชบุรี



ขั้นตอนการทำงาน



ชิ้นส่วนเครื่องประดับที่ยังเป็นดินดิบ โดยจะนำไปเผาด้วยอุณหภูมิ 1,100 °c
ก่อนนำมาประกอบชิ้นส่วนต่าง ๆ ออกมาเป็นเครื่องประดับที่เสร็จสมบูรณ์ ดังภาพต่อไปนี้



เครื่องประดับชิ้นที่ 1

เครื่องประดับชิ้นที่ 2



เครื่องประดับชิ้นที่ 3



เครื่องประดับชิ้นที่ 4



เครื่องประดับชิ้นที่ 5



เครื่องประดับชิ้นที่ 6



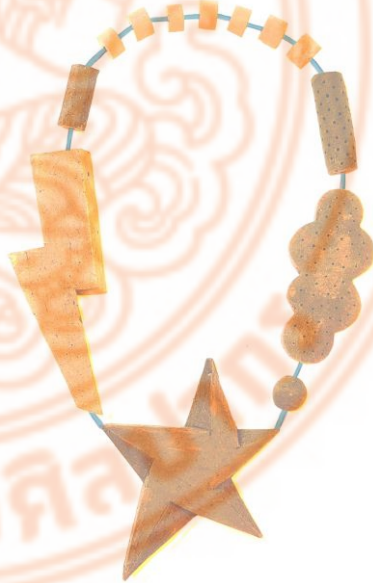
เครื่องประดับชิ้นที่ 7



เครื่องประดับชิ้นที่ 8



เครื่องประดับชิ้นที่ 9



เครื่องประดับชิ้นที่ 10

ผลงานสร้างสรรค์ชุดที่ 2 ประติมากรรมเซรามิคบริเวณท่าเรือเก่าหน้าตลาดโคยกี ริมแม่น้ำแม่กลอง



ผลงานสร้างสรรค์ชุดที่ 3 ประติมากรรมเซรามิค ณ ท่าเรือเก่าหน้าตลาดโคยกี ริมแม่น้ำแม่กลอง



ผลงานการออกแบบประติมากรรมทั้งชุดที่ 2 และชุดที่ 3 เป็นผลงานการออกแบบของผู้วิจัยที่ใช้ลูกเล่นจากรูปแบบเรขาคณิต ใส่ความคิดสร้างสรรค์และการจัดวางองค์ประกอบด้วยการใช้ความตัดกัน (contrast) ทั้งรูปทรง สี สัน และลวดลาย แต่เมื่อจัดวางรวมกันแล้วให้ความสวยงามแปลกตา มีการไล่ระดับ (Layer) ที่น่าสนใจและชวนมอง

ผลงานสร้างสรรค์ชุดที่ 4 ประติมากรรมนูนต่ำประดับผนัง แรงบันดาลใจจากลายผ้าตีนจกของราชบุรี ติดตั้งถาวร ณ ท่าเรือเก่า
ริมแม่น้ำแม่กลอง หน้าตลาดโคยก็ อำเภอเมืองราชบุรี



ผู้วิจัยลดทอนรายละเอียดที่นำมาจากลวดลายผ้าซิ่นตีนจก ออกมาเป็นลวดลายเรขาคณิตกะขนาด เช่น สามเหลี่ยม
สี่เหลี่ยมจัตุรัส สี่เหลี่ยมผืนผ้า สี่เหลี่ยมข้าวหลามตัด เป็นต้น



ผู้วิจัยเตรียมผลงานด้วยการใช้ชิ้นเซรามิกที่เตรียมไว้ต่อบรรจุในแนวยาว ออกมาเป็นผลงานสร้างสรรค์



ผู้วิจัย ผศ.ดร.ชาติริเมืองแก้ว (กลาง) และคณะกรรมการชุมชนคนตลาด

ผลงานสร้างสรรค์ชุดที่ 5 ประติมากรรมนูนต่ำประดับผนัง แรงบันดาลใจจากลายผ้าตีนจกของราชบุรี ติดตั้งถาวร ณ ท่าเรือเก่า
ริมแม่น้ำแม่กลอง หน้าตลาดโคยก็ อำเภอเมืองราชบุรี



แบบร่าง



การติดตั้งประติมากรรม



คณะกรรมการชุมชนคนตลาด คุณชลันธร อำนาจสิน (คุณผึ้ง) ถ่ายภาพร่วมกับผลงาน

สรุปและอภิปรายผล

ในการดำเนินโครงการ “การออกแบบเครื่องประดับจากเซรามิกและประติมากรรมเซรามิคร่วมสมัยให้กับชุมชน แรงบันดาลใจจากภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดราชบุรี” ผู้วิจัยได้สร้างสรรค์ผลงานประติมากรรมและผลงานต้นแบบทางศิลปะรวม 5 ชุดผลงาน มากกว่า 15 ชิ้นงาน ได้แก่ ชุดที่ 1 เครื่องประดับจากเซรามิกจำนวน 10 ชิ้น ชุดที่ 2 ประติมากรรมเซรามิกบริเวณท่าเรือเก่าหน้าตลาดโคยก็ ชุดที่ 3 ประติมากรรมเซรามิก ณ ท่าเรือเก่าหน้าตลาดโคยก็ ริมน้ำแม่กลอง ชุดที่ 4 และ ชุดที่ 5 ประติมากรรมประดับผนัง แรงบันดาลใจจากลายผ้าตีนจกของราชบุรี

ผลงานการสร้างสรรค์ทั้ง 5 ชุด แต่ละชุดมีความสำคัญและมีศักยภาพในการส่งเสริมในส่วนที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยได้ดึงเอาอัตลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรมที่สามารถสะท้อนความเป็นตัวตนของจังหวัดราชบุรีผ่านภาพจำ แน่นนอนว่าการศึกษาเพื่อดึงเอาอัตลักษณ์ต่าง ๆ ออกมานี้ ต้องทดลองใช้ความสร้างสรรค์ผสมผสานสิ่งต่าง ๆ เข้าด้วยกัน อาจเกิดจากสิ่งคุ้นเคยชินตาหรือเกิดการผสมผสานสร้างให้เกิดสิ่งใหม่ สิ่งที่เกิดขึ้นอาจจะก่อให้เกิดความท้าทายต่อผู้พบเห็นทั้งในส่วนของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในราชบุรีเอง และส่วนของคนนอก เช่น นักท่องเที่ยว ผู้คนจากต่างถิ่น ทั้งนี้ เมื่อเกิดการสร้างแนวโน้มของสิ่งใหม่ ๆ ความเป็นไปได้ของผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ รวมถึงศิลปะในพื้นที่สาธารณะใหม่ ที่ทำให้เกิดความเคลื่อนไหวทางสังคมและวัฒนธรรม ขั้นตอนการผลิตที่ปรับเปลี่ยนซับซ้อน แต่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของงานฝีมือหัตถกรรมที่มีองค์ความรู้แรงงานที่มีฝีมืออยู่ในจังหวัดกันอยู่แล้ว ที่สามารถใช้กลไกขับเคลื่อนไปต่อได้ รวมถึงโอกาสใหม่ ๆ ทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ การใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างเอกลักษณ์เชิงกายภาพทางสังคมและอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ สิ่งเหล่านี้ต่างเปิดโอกาสทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์แก่ชุมชนให้เกิดขึ้นต่อไป โดยชุดผลงานเครื่องประดับเซรามิก ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะสามารถยกระดับ เป็นแรงบันดาลใจหรือเป็นรูปแบบการสร้างสรรคใหม่ ๆ ให้กับผู้ประกอบการด้านเครื่องปั้นดินเผาและเซรามิกในจังหวัดราชบุรี สำหรับผลงานสร้างสรรค์ประติมากรรมชุดที่ 2-5 ได้ทำการติดตั้งในสถานที่ต่าง ๆ ในเมืองราชบุรีเพื่อสร้างเสริมบรรยากาศของเมืองแห่งศิลปะ

ความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ของเมืองราชบุรีต่างเชื่อมโยงกับแหล่งวัฒนธรรมในย่านภูมิภาคและประวัติศาสตร์ของไทย หลักฐานทางศิลปกรรม หัตถศิลป์ จากกลุ่มผู้คนที่เข้ามาอยู่อาศัยที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตและเศรษฐกิจท้องถิ่นในปัจจุบัน ผ่านการสืบสานสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ทางหัตถศิลป์ต่าง ๆ เช่น ผลิตภัณฑ์โอท็อปของจังหวัดราชบุรี ผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการถักทอ (ผ้าจก ผ้าขาม้า) ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา รวมถึงผลิตภัณฑ์ร่วมสมัยอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตในปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

ผสมผสานเทคนิค วิธีการ วัสดุร่วมสมัยเพื่อสร้างให้งานมีความน่าสนใจขึ้น

เอกสารอ้างอิง

บุญชัย ทองเจริญบัวงาม. (ม.ป.ป.). ภูมิปัญญาผ้าจกไทยวน “มรดกแม่” แห่งบ้านคูบัว คุณป้าทองอยู่ กำลังหาญ.

กองศิลปกรรม สำนักพระราชวัง.

ประเสริฐ ศิลรัตน์. (2538). การออกแบบลวดลาย. โอเดียนสโตร์.

- ภูษิต รัตนภาพ และคณะ. (2565). การบริหารจัดการองค์ความรู้จากศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่นเพื่อพัฒนาสู่แผนการเรียนการสอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและเชื่อมแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชนต่อยอดคุณค่าสู่สังคมอย่างยั่งยืน. คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มหาวิทยาลัยศิลปากร. (2556). นิทรรศการผลงานคณาจารย์ภาควิชาเครื่องเคลือบดินเผา ครั้งที่ 4 [นิทรรศการ]. คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วีรวัฒน์ สิริเวสมาศ และคณะ. (2564). การพัฒนาศิลปะกับชุมชนและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อราชบุรีเศรษฐกิจสร้างสรรค์. คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

